

Bidrag til Oplysning om Slægtskabsforholdene mellem nogle danske Adelslægter af samme Navn.

Af

A. Thiset.

Som bekjendt er det ikke Navnet, men Vaabnet, der yder den sikkreste Veiledning ved Undersøgelsen af de ældre danske Adelslægters Herkomst. En stor Deel af disse Slægter antog først Familienavn længe efter, at arvelige Slægtvaaben vare blevne almindelige, og selv de Navne, der ere saa gamle, at man nu ikke med Bestemthed kan paavise, hvad enten Navnet eller Vaabnet er ældst, tabe deres Betydning derved, at de ikke sjeldent overgik fra een Familie til andre, som kun paa Spindesiden vare beslægtede med den; noget Lignende vil derimod kun meget sjeldent kunne paavises for Vaabnernes Vedkommende.

I mange af de Tilfælde, hvor Adels-Lexikonnet omtaler flere Familier af et og samme Navn, vil man — naar da ikke en blot og bar Vaaben-Variation har bevirket Adskillelse af en Slægt i flere — ved Undersøgelse af disse Familiers Stamtavle, Herkomst o.s.v. kunne spore, ja ofte endog paa-vise, et Slægtskab paa Spindesiden mellem dem, som har givet Anledning til, at Navnet, der oprindelig kun er bleven ført af en af dem, senere er bleven optaget af de andre. Vore Slægtebøger og efter dem de Hofmanske Stamtavler

give Oplysning om adskillige saadanne Tilfælde, men deres Meddelelser ere, som bekjendt, ikke altid til at stole paa. Langt paalideligere og bedre Efterretninger give de rige Klevenfeldtske Samlinger i Geheime-Arkivet, og det er nærmest dem, der ligge til Grund for de nærværende Bidrag til nogle saadanne Familiers Genealogie.

Hos Hofman findes Efterretning om, hvorledes den svenske Brahe-Slægt har faaet Navnet fra de danske Braher, og dette Tilfælde skal derfor blot nævnes her. En anden gammel Slægt, der har laant sit Navn til flere andre Familier, men hvorom hidtil kun sparsomme Efterretninger have foreligget trykte, er Familien

Basse.

Dette Navn førtes i det 14de Aarhundrede af en mægtig og anseet sjællandsk Familie, der utvivlsomt har taget Navn efter sit Vaaben: et afhugget hvidt Vildbassehoved i blaat Felt. Af denne Familie var Hr. Jacob Basse, der var Medlem af det Rigsforstanderskab, som Kong Valdemar Atterdag 1352 indsatte til at styre Riget under sin Fraværelse i Tydskland¹⁾. Ogsaa Hr. Jacobs Brødre, hvoraf flere havde Sæde i Rigens Raad, og deres Afkom vare anseelige Mænd, der spillede en betydelig Rolle dels paa Grund af deres store Jordegodsbesiddelser og dels paa Grund af de Stillinger, de indtog²⁾. Slægtens Blomstring var dog kun af kort Varighed. Ved Aar 1435 synes den paa Mandslinien at have været indskrænket til Hr. Jacobs Brodersøns Søn, Hr. Steen Basse den Yngre, og dennes Søn Jes Basse. Sønnen døde kort efter, vistnok ugift, og Hr. Steen Basse vilde saaledes blive den, med hvem Vaabnet skulde nedlægges i Graven.

¹⁾ Hvitfeld pag. 506.

²⁾ cfr. Ny dansk Magazin VI, p. 264 etc.

For nu i det Mindste at bevare sit Navn fra at uddø, gav Hr. Steen Basse, efter Slægtebøgernes Beretning, Hr. Torben Bille til Allinge, der var gift med hans Søsters Datter, Fru Sidsel Ovesdatter Lunge, betydeligt Jordegods, der siges Søholm¹⁾ og 12 Læster Korn, paa det Vilkaar, at en af Hr. Torbens Sønner skulde opkaldes efter Hr. Steen Basse. Det er andetsteds²⁾ paavist, at denne Beretning synes at forholde sig rigtig, idet Hr. Steen Basse i 1446 paa Sjællands Landsting tilskjødede Hr. Torben alt sit Kjøbe- og Pante-Gods i Sjælland. Hr. Torben Bille lod da ogsaa en Søn døbe Steen Basse, og Hr. Steen Basses Valg var i og for sig ikke ilde til Opnaelse af hans Øiemed at bevare sit Navn fra at uddø, eftersom Hr. Torben Billes Søn Steen Basse blev Stamfader for en talrig Slægt, som endnu den Dag i Dag blomstrer, men Basse-Navnet er forlængst bortkastet. Allerede Hr. Torbens Søn kaldte sig kun sjelden Steen Basse, langt oftere Steen Bille eller Basse Bille, og hans Børn og Efterkommere brugte kun Navnet Bille. Ogsaa Søholm gik snart over til andre Linier af Bille-Slægten, og kun Fornavnet Steen, der er gaaet i Arv i den paa-gjældende Linie til vore Dage, minder om gamle Hr. Steen Basse og hans Forsøg paa at knytte sit Navn til Slægten Bille.

Man skulde ellers fristes til at tro, at Hr. Steen selv har havt en Fornemmelse af, at de Bille, som vare en anseet og talrig Slægt, der alt i lang Tid selv havde brugt Stammenavn, snart vilde føle sig fristede til at lade Basse-Navnet fare og holde sig til deres fædrene Navn; thi der berettes, at han ogsaa gav Gods til sin anden Søsters Efterkommere paa Vilkaar, at de skulde antage Navnet Basse.

¹⁾ Magleby Sogn, Stevns Herred.

²⁾ Danske Saml. for Historie, Topographi, Personal- & Literaturhistorie I, 169 etc.

Denne Søster, som var gift med Peder Olufsen Godow til Lystrup¹⁾, havde efterladt sig 2 Sønner, Oluf Pedersen og Anders Pedersen. Disse Brødre skrives først til Bramslykke²⁾, men senere skriver Anders Pedersen sig til en af Hr. Steen Basses Eiendomme, Tybjerg³⁾. Han kan vel ligefrem have faaet denne Gaard som Arv efter Hr. Steen, men det er ogsaa muligt, at det er Tybjerg, som der sigtes til ved ovennævnte Gave, ialtfald er det en Søn af Anders Pedersen og ikke af Broderen Oluf, som blev opkaldt efter Hr. Steen. Denne Søn, der døde ugift, kalder sig nu rigtignok de faa Gange han nævnes, i Aarene 1467 og 1470⁴⁾, Steen Andersen i Tybjerg og synes altsaa, ligesaalidt som sin Frænde Steen Basse Bille, at have følt sig forpligtet til at holde paa Basse-Navnet, men at Forpligtelsen ikke desmindre ogsaa her synes at have existeret, fremgaaer af, at en af Steen Andersens mange Søstre paatog sig at bevare Basse-Navnet. Denne Søster, Margrethe Andersdatter, var først gift med Jep Lunge; men Børnene af dette Ægteskab døde smaa; efter Jep Lunges Død ægtede hun Christoffer Jensen til Sørup⁵⁾ og havde med ham en Søn, der blev døbt Basse Christoffersen og blev Stamfader til en ny Basse-Slægt. Uagtet Fru Margrethe ikke vides at have arvet særlig Gods efter Hr. Steen Basse eller efter sin Broder — Tybjerg gik over til en anden Søster —, saa er det dog let at forklare, hvorfor netop hun gav sine Børn Basse-Navnet. Af hendes Søstre bleve nemlig de tre, Sophie, Mette og Anna, alle gifte ind i Familier, som alt i Forvejen førte Slægt-

¹⁾ Kongsted Sogn, Faxe Herred.

²⁾ Musse Sogn, Musse Herred paa Laaland.

³⁾ Tybjerg Sogn, Tybjerg Herred.

⁴⁾ Elline Gøyes Jordebog i Geheime-Arkivet.

⁵⁾ Veterslev Sogn, Ringsted Herred.

navn, og af de tre andre Søstre havde den ene, Cecilie, der blev gift med Poul Henriksen af Slægten Fikkeseu og arvede Tybjerg, kun en Datter, den anden, Elne, der ægtede Jens Andersen i Drøsselbjerg¹⁾, af samme Slægt som Christoffer Jensen til Sørup, vides ikke at have efterladt sig Børn, og den tredje, Maren, der fik Niels Jensen af Slægten Dresselberg, havde kun 2 Døttre.

Fru Margrethe blev derimod, som alt nævnt, Moder til en Søn, og denne Søn havde ikke fra sin Fader arvet noget Familienavn, som kunde vække Betænkelighed med Hensyn til Antagelsen af Basse-Navnet. Christoffer Jensen til Sørup var af en gammel sjællandsk Familie, hvis Vaaben var to Horn, der i Sigillerne afbildes snart som to Vesselhorn, snart som to Drikkehorn, men oftest som to Vædderhorn. Man har anseet denne Slægt for en Linie af de Dyrer, der førte to Vesselhorn, men dette synes tvivlsomt, da Dyrerne vare en reen jydsk Slægt, medens den anden sikkert hørte hjemme paa Sjælland. Den synes snarere at stamme fra den med Skjalm Hvides Slægt besvogrede Familie Snubbe, der ialtfald førte to Drikkehorn i Vaabnet²⁾. Den forekommer under forskjellige Navne, saasom Sosadel, Skytte, Taa o.s.v. Det første af disse Navne førtes endog i flere Generationer, men blev atter bortkastet, og de fleste af Slægtens Medlemmer synes slet intet Tilnavn at have ført. Af dens bekendteste Besiddelser skulle her nævnes Hørby³⁾, Vidfuglebjerg⁴⁾, Hjelmse⁵⁾, Vindinge⁶⁾, Gjerdrup⁷⁾, Sørup, Drøssel-

¹⁾ Drøsselbjerg Sogn, Løve Herred.

²⁾ Ad.-Lex., Klevenfeldts Herold.

³⁾ Hørby Sogn, Tudse Herred.

⁴⁾ Fuglebjerg Sogn, Øster Flakkebjerg Herred.

⁵⁾ Tybjerg Sogn, Tybjerg Herred.

⁶⁾ nu Fuirendal, Fuirendal Sogn, Øster Flakkebjerg Herred.

⁷⁾ Egeslevmagle Sogn, Vester Flakkebjerg Herred.

bjerg etc. Foruden Christopher Jensen ægtede, som alt bemærket, et andet Medlem af Slægten, Jens Andersen i Drøsselbjerg, en af Anders Pedersen Godows Døttre, men efterlod sig ingen Børn. Christoffer Jensens Afkom, der antog Navnet Basse, uddøde paa Mandslinien 1639, og dens sidste Mand Peder Basse til Sørup var tillige den Sidste af hele den Slægt, som førte de 2 Vædderhorn. En anden Linie, der var kommen til Norge, hvor den beklædte anseelige Bestillinger, er ogsaa af Genealogerne tillagt Navnet Basse, skjøndt den ikke selv vides at have ført det. Maa-skee er samme Navn blot bleven den tillagt paa Grund af Slægtskabet med den Linie, som førte Basse-Navnet, men den stammede iøvrigt ogsaa selv igjennem Anders Pedersen Godow fra de gamle Basser, idet den ældre Hans Pedersen var gift med Margrethe Dresselberg, hvis Moder var Fru Maren, Anders Pedersen Godows Datter. Andre tillægge, uvist af hvad Grund, denne norske Linie Familienavnet Litle. Den var uddød faa Aar før Peder Basse til Sørup døde.

Paa den vedføjede Stamtavle er angivet Hr. Steen Basses nærmeste Slægt, de Godower, samt de Linier af Slægten med de 2 Horn, som ere blevne tillagte eller have ført Navnet Basse.

Hvad der gjør Basse-Navnets Overgang til Familien Godow mere mærkelig end de mange andre lignende Tilfælde, som Adelshistorien udviser, er den Omstændighed, at den synes at være bleven ledsaget af en Vaabenforandring. Søger man i Adels-Lexikonnet Oplysning om Godow-Bassernes Vaaben, saa vil man under «Basse» kun finde en Bemærkning om, at en Linie af de Godow'er antog Navnet Basse, men beholdt sit Vaaben uforandret, og under «Godow» beskrives et Vaaben, hvis Hjelmtegn: et Træ mellem to Egern, ganske er det samme, som de gamle

Basser førte, og Skjoldemærket, et hvidt Ulvehoved i blaat Felt, har en paafaldende Lighed med Bassernes hvide Vildbassehoved i blaat Felt. Denne Lighed kan ikke være blot tilfældig, og enten har Godow-Slægten ikke beholdt sit Vaaben uforandret, eller ogsaa har der ikke existeret nogen Familie af Navnet Godow, idet de Personer, som tillægges dette Navn, simpelthen ere af den gamle Basse-Slægt. Klevenfeldt og Flere¹⁾ synes ogsaa at helde til den sidste Mening, idet de antage Anders Pedersen Godows Broder Oluf for at være en Basse og Søn af Hr. Peder Basse til Svenstrup²⁾. Nu skrive rigtignok saavel Oluf Pedersen som hans Søn Henneke Olufsen sig til Svenstrup; men denne Gaard kunne de godt have faaet uden at være Efterkommere af Hr. Peder Basse. Antager man nemlig, at Hr. Peder Basse er død barnløs, saa er Svenstrup, ligesom de andre Gaarde, Nielstrup³⁾ og Tybjerg, som Hr. Peder skrev sig til, tilfaldne hans Broder Tyge Basse, af hvis Børn Sønnen, Hr. Steen Basse, eiede Tybjerg, den ene Datter Nielstrup og den anden, Sophie, har vel da faaet Svenstrup, som saaledes er kommen i hendes Søn Oluf Pedersens Eie. Det vilde ogsaa have været høist besynderligt, om Hr. Steen Basses foregivne Farbroderson, Oluf Pedersen, havde bortkastet det gamle, anseete Basse-Navn samtidig med, at Hr. Steen selv gjorde saa store Anstrængelser for at faa Navnet overført paa sine Søstres Afkom, til hvem han vel neppe havde vendt sig, om der havde været Afkom paa Mandslinien af Basse-Slægten. Da Henneke Olufsens Sigil af 1481 imidlertid viser det samme Vaaben⁴⁾, som Adels-

¹⁾ t. Ex. C. Molbech (Ny Dansk Mag. VI, p. 264).

²⁾ Borup Sogn, Ramsø Herred.

³⁾ Vaabensted Sogn, Musse Herred.

⁴⁾ Klevenfeldts Sigil-Saml.: Basse.

Lexikonnet beskriver, nemlig et Ulvehoved i Skjoldet og et Træ mellem 2 Egern paa Hjelman, saa er der ingen anden Udvei end at antage, at Godow-Slægten efter at være bleven besvogret med de Basser har foretaget en deelviis Vaabenforandring. Henneke Olufsens Sigil er formeentlig en Sammensætning af 2 Familievaaben, Hjelmtegnet er Basse-Slægten, men Skjoldemærket er Godow-Slægten. Til Støtte for denne Mening skal anføres, at saavel Hennekes Fader, Oluf Pedersen, som dennes Broder, Anders Pedersen, i deres Sigiller fra Aar 1439¹⁾ føre Ulvehoveder i Skjoldet, og samme Mærke viser Anders Pedersens Datter Fru Margrethes Sigil af 1494²⁾. Ulf eller Oluf Godow, som levede 1427³⁾, førte et Ulvehoved saavel i Skjoldet som paa Hjelman, og dette turde altsaa være det rette Godow-Vaaben, som den med Basserne besvogrede Linie har tillempet efter disses Vaaben ved Antagelse af Basserne's Hjelmtegn, ja maaskee undertiden ogsaa deres Skjoldemærke, thi Henneke Olufsens Søster Regitze Olufsdatter førte et Vildsvinehoved⁴⁾. En saadan Vaabenforandring forekommer yderst sjelden i den danske Heraldik. Traditionen fortæller rigtignok, at Familien Trolle førte en Uldsax i sit Vaaben, indtil Herve Jarl hug Hovedet af en Trolde og da forandrede sit Skjoldemærke til et Troldehoved eller en hovedløs Trolde, at en Linie af Slægten Saltensee forandrede sit Vaaben, en Muurtinde, til to Hjortevier, efterat et af dens Medlemmer paa

¹⁾ Klevenfeldts Herold.

²⁾ Klevenfeldts Sigil-Saml.: Basse.

³⁾ Klevenfeldts Sigil-Saml.: Godow. 1364 har en Gerichinus Gothow ført en Tverbjelke i sit Vaaben. Han er altsaa af en anden Slægt end den med Ulvehovedet i Vaabnet; om denne sidste mulig paa mødrene Side er beslægtet med ham, maa staa hen (see Klev. Sigil-Saml.: Godow).

⁴⁾ Klevenfeldts Sigil-Saml.: Ulfeld.

Nyborg Slot havde brudt et Horn af Fanden, og endelig at Familien Fikkeseu oprindelig førte en Rude i sit Vaaben, men forandrede dette Mærke til en Hjortevie og to Bølger efter Kong Erik af Pommerns Befaling til Minde om Hr. Fikke Fikkeseus lykkelige Frelse fra en Dødsfare, i hvilken han var bragt, ved at en saaret Hjort havde styrtet sig i Havet med ham; men denne sidste Begivenhed er neppe mere historisk end de to første. I det 17de Aarhundrede kjendes tre Tilfælde, hvor en Familie har opgivet sit fædrene Vaaben og antaget en fremmed Slægts, nemlig: En Familie, som i Vaabnet førte en Lillie og havde optaget Navnet Hvas efter den gamle Adelslægt af dette Navn, bortkastede senere Lillien og antog de ældre Hvassers to Sparrer til Skjoldemærke¹⁾; den endnu her i Landet blomstrende Familie af Navnet Krabbe bortkastede sit fædrene Vaaben: to Skraabjelker og antog en anden Slægt Krabbes Vaaben: en Tverbjelke²⁾; og endelig antog en Linie af de Brockenhusen den 1669 adlede Løvenhjelm's Navn og Vaaben³⁾; men heller ikke disse tre Tilfælde kan tillægges væsentlig Vægt, eftersom de alle ere fra en Tid, da Heraldiken var i Forfald og havde tabt sin Betydning. Godowernes Vaaben-Forandring er altsaa temmelig enestaaende, men derfor saa meget desto mærkeligere⁴⁾.

Alle de her omtalte tre Slægter vare bosiddende paa Øerne; ogsaa i Jylland har der været Familier af Navnet Basse, men de vides ikke at have faaet Navnet fra eller

¹⁾ F. Hvass: Meddelelser om Personer af Navnet Hvas.

²⁾ See det Følgende.

³⁾ Adels-Lexikon.

⁴⁾ I mange Slægters Vaaben, t. Ex. Rosenkrantz, Lykke, Gyrstinge o. s. v., kan der vel paavises en Optagelse af nye Mærker i Skjoldet, dog altid med Bibeholdelse af det oprindelige Vaabemærke.

været beslægtede med de Familier, vi her have beskæftiget os med.

Brock.

Et af de blandt de gamle danske Adelslægter jevnlig forekommende Skjoldemærker er en Tverbjelke. De Slægter, som førte det, Brock, Munk, Krabbe, Kirt, Sommer, Roed o. Fl., vare alle bosiddende i Jylland eller ialtfald oprindelig der hjemmehørende og havde formodentlig fælles Oprindelse. De Brock'er, har man rigtignok paastaet, hørte hjemme i Skotland, men denne Paastand savner vistnok al Hjemmel. Ved Aar 1300 vare de en mægtig Slægt i Jylland, hvor Hr. Niels Brock som bekjendt var en af Anførererne for Opstanden mod Kong Erik Menved i Aarene 1309—1315¹⁾; nære Slægtninge af ham vare bosiddende i Skaane paa Hikkebjerg²⁾ og i Fyen, hvor de eiede anseelige Besiddelser. De jydsk-skaanske Brock'er uddøde dog snart, allerede i Begyndelsen af det følgende Aarhundrede; hvorledes deres Navn og ustyrlige Sindelag gik i Arv til en med dem besvovret Familie, der i Vaabnet førte en blaa Pyramide, tør forudsættes at være bekjendt. Derimod er det ikke hidtil bleven paaagtet, at en lignende Navneoptagelse senere fandt Sted paa Fyen. Her holdt de gamle Brock'er sig endnu nogle Menneskealdere, efterat Slægten var uddød i Jylland og Skaane; men til Gjengjæld synes den i Fyen at være sunken ned i ringe Kaar og er derfor kun lidet kjendt. En temmelig anseet Mand var dog Anders Brock, Cantor i Ribe, der døde 1462³⁾. Hans Sigil, som endnu haves, viser Brock'ernes Tverbjelke⁴⁾, og han var

¹⁾ Hvitfeld pag. 367 etc.

²⁾ Genarp Sogn, Bara Herred, Malmøhuus Lehn.

³⁾ See Kinch: Ribe Bys Hist. pag. 307, 346, 354 etc.

⁴⁾ Klevenfeldts Sigil-Saml.: Brock.

hjemmehørende i Harrendrup, Vends Herred i Fyen. Blandt hans Arvinger var en Peder Brock, formeentlig den Peder Brock, som var Cannik i Odense og døde 1483. En tredie Mand, som ogsaa opnaaede anseelige Stillinger, var Adser Brock, der 1486 var Lehnsmand paa Asnæs og Holmekloster¹⁾ og senere blev Lehnsmand paa Skodborg²⁾. Adser Brock levede endnu i Begyndelsen af det sextende Aarhundrede og synes at være død uden at efterlade sig Børn. Adser Brocks Sigil viser ganske samme Vaaben³⁾, som findes paa fornævnte Cannik Peder Brocks Liigsteen i Barløse Kirke⁴⁾, nemlig en Skraabjelke i Skjoldet og paa Hjelmen et Træ mellem 2 Faner. At Skjoldemærket her er en Skraabjelke, finder formeentlig sin Grund i, at man dengang begyndte at indføre opretstaaende Vaabenskjolde istedetfor den ældre Tids heldende; ved en Uagtsomhed er Bjelken, som var en Tverbjelke i det heldende Skjold, bleven en Skraabjelke i det opretstaaende; baade i Adser Brocks Sigil og paa Peder Brocks Liigsteen er Skjoldet opretstaaende⁵⁾.

Navnet Brock forekommer ikke i Forbindelse med Bjelkevaabnet efter Adser Brocks Død, men derfor døde det dengang ligesaa lidt ud i Fyen som i det femtende Aarhundrede i Jylland. I det sextende Aarhundrede viser der sig nemlig en ny Familie Brock i Fyen, som i Vaabnet

¹⁾ Dansk Mag. 4 R., II, 167.

²⁾ See O. Nielsen: Malt Herred.

³⁾ Klevenfeldts Sigil-Saml.: Brock.

⁴⁾ Baag Herred i Fyen.

⁵⁾ Et lignende Tilfælde finder Sted med Afbildningen i •Fyenske Antiquiteter• af Palle Marsks Døttres Liigsteen. Her har Tegneren afbildet et lige Skjold med en Skraabjelke, medens der paa Liigstenen stod et skraat Skjold med en Tverbjelke. Formodentlig skyldes det denne unoigtige Tegning, at Palle Marsk og hans Døttre ere opførte paa Hofmans Stamtavle over Familien Hvitfeld, skjøndt de ellers henregnes til Slægten Munk (Klevenfeldt).

fører en Stub med et Søblad. Et lignende Vaaben var vel allerede da hjemmehørende i Fyen, hvor det førtes af den anseete Hr. Eggert Frille og hans mindre anseete Slægtninge; men da Navnet Brock først sees at blive knyttet til Vaabnet, efterat de Brock'er med Bjelken ere uddøde, saa maa man formode, at her har fundet en Gjentakelse Sted af, hvad der tidligere var skeet i Jylland. At disse Brock'er med Stubben i Vaabnet virkelig have faaet Navnet Brock paa Grund af Slægtskab med Bjelke-Brock'erne, bliver næsten til Vished, naar hensees til, at de eiede Barløsegaard, hvor ogsaa Canniken Peder Brock maa antages at høre hjemme, siden han, som alt omtalt, ligger begravet i Barløse Kirke. Desuden var Peder Brock til Barløsegaard af disse nye Brock'er nærmeste Arving efter Lehnsmanden paa Skodborg, Adser Brock, og førte som saadan 1543 Proces med Fru Sidsel Rosenkrantz, Erik Krummediges Efterleverske, angaaende Gods, som Fru Sidsel havde kjøbt af Adser Brocks Enke, Fru Mette Marcursdatter, der havde faaet det udlagt af Adser Brocks Arving Peder Brock som Erstatning for noget af hendes Gods, som Adser Brock i deres Ægtestand havde afhændet. Klevenfeldt slutter heraf, at Peder Brock er en Søn af Adser; men at dette ikke forholder sig saa, viser deres forskjellige Vaaben, snarere er han en Søstersøn af Adser Brock. Peder Brocks Moder kaldes vel paa Stamtavlerne Maren Hvitfeld, men det bestyrker kun Formodningen om, at hun er en Søster til Adser Brock, der jo førte ganske samme Skjoldemærke som Hvitfeld'erne; paa denne Families Stamtavler vil man forgjæves søge en Maren Hvitfeld, der kan være Moder til Peder Brock.

De nye fyenske Brock'er blomstrede kun kort; de uddøde paa Mandslinien 1591 med Peder Brocks Søn Landsdommer Morten Brock til Barløsegaard. En Menneskealder senere

døde den sidste Adelsmand af Navnet Brock, Rigsraad Eske Brock til Gammel Estrup, og tog sit Vaaben, den blaa Pyramide, med sig i Graven.

Krabbe.

Blandt de jydskke Slægter, der førte en Tverbjelke i Vaabnet, blev før nævnet Slægten Krabbe, den eneste, som har bevaret dette Vaabenmærke til vore Dage; alle de andre Familier, som brugte det, ere forlængst uddøde. Af Krabbe-Slægten er dog ingen mere her i Landet; de eneste kjendte Descendenter af den vare for en Snees Aar siden bosiddende i — Buenos Ayres. Navn og Vaaben foresimidlertid endnu her af en anden adelig Familie, der har brugt Navnet i snart 400 Aar, men først i forrige Aarhundrede bortkastede sit eget fædrene Vaaben, 2 eller 3 Skraabjelker, og antog Krabbernes Tverbjelke. Anledningen til denne Vaabenforandring var vel nærmest Ønsket om at smelte sammen med den langt mere anseete og udbredte Slægt af Tverbjelke-Vaabnet; men der existerede forøvrigt en Tradition om, at Slægten med Skraabjelkerne paa Spindesiden stammede fra den ældre Familie Krabbe og havde optaget Navnet efter den. Dette Slægtskab udledes i Reglen saaledes, at Hr. Niels Krabbe til Østergaard¹⁾ (af Tverbjelke-Slægten) og hans Frue Kirsten Munk havde en Datter Kirsten, som blev gift med en vis Christen til Damsgaard²⁾, der i Vaabnet førte 2 Skraabjelker, og deres Søn Oluf Krabbe til Damsgaard blev Stamfader til den nye Slægt Krabbe, som antog sit mødrene Navn Krabbe, men i de første efterfølgende 150 Aar beholdt sit fædrene Vaaben: Skraabjelkerne. At denne Slægteforbindelse, der ogsaa findes hos Hofman, er

¹⁾ Aasted Sogn, Harre Herred.

²⁾ Ferring Sogn, Vandfuld Herred.

urigtig, sees allerede af, at medens Hr. Niels Krabbe til Østergaard nævnes fra 1396 til 1440¹⁾, levede Christen til Damsgaard endnu 1545 og kan saaledes ikke være en Svigersøn af Hr. Niels. Det er desuden urigtigt, at Oluf Krabbe til Damsgaard er den Første af denne Slægt, som antog Krabbe-Navnet, thi hans Fader Christen kalder sig allerede 1502 Christen Krabbe, og Oluf har altsaa Navnet fra sin Fader og ikke fra sin Moder, saa meget mindre som denne Sidste ikke var af Slægten Krabbe med Tverbjelken. Hun hed Karine Olufsdatter, hvilket sees af et Mageskifte, som »Christian Crabb'», Væbner, med sin Hustru Karine Olufsdatters Raad gjorde med Hr. Mogens Munk 1545 St. Thomæ Apostels Dag²⁾. Om hendes Slægt faa vi Oplysning i en gammel Ahnetavle over Anders Jespersen Friis til Landvig i Norge³⁾, hvis Mormoder, Fru Kirsten Krabbe, var en Sønesons Datter af Christen Krabbe og Fru Karine Olufsdatter; Fru Karines Vaaben angives her at være en halv Hest, springende op af 3 Bølger, altsaa Familien Rytters Vaaben. Efter Tiden at dømme er hun en Datter af Oluf Rytter den ældre til Kappel⁴⁾ og Fru Karine Hjul⁵⁾. At Fru Karine Olufsdatter virkelig er af Slægten Rytter, stadfæstes ved, at hendes Søn Oluf Krabbe til Damsgaard 1559 paa Viborg Landsting tiltaler Niels Kaas til Hessel, fordi denne havde ihjelslaget Oluf Rytter den Yngre til Kappel. Aarsagen til, at Oluf Krabbe optræder her, er sikkert den, at han er Sødskendebarn og vistnok nærmeste Slægting til Oluf Rytter, og ikke, som af Kolderup Rosenvinge (Gl.

¹⁾ Ældste Arkiv-Registraturer II.

²⁾ Christiern Krabbes Sigil under dette Mageskiftet er bevaret og viser 3 Skraabjelker (Klevenfeldts Sigil-Saml.: Krabbe).

³⁾ Klevenfeldts Stamtavler: Friis.

⁴⁾ Nørholm Sogn, Skodborg Herred.

⁵⁾ cfr. Elline Gøyes Jordebog i Geh.-Arkivet.

Danske Domme I) antaget, den, at han, uagtet han ikke nævnes i Danske Atlas' Liste over Lehnsmændene paa Bøvling, dog dengang har været Lehnsmænd der. Oluf Krabbes hele Forhold taler da ogsaa imod, at han nogensinde har havt en saa anseelig Forlehnning.

Det turde nu altsaa være godtgjort, at Oluf Krabbes Moder ikke var af de Krabber med Tverbjelken, men af Slægten Rytter, og at et Slægtskab mellem de to Familier af Navnet Krabbe, hvis et saadant har fundet Sted og har givet Anledning til det fælles Navn, maa ligge længere tilbage i Tiden. Der er imidlertid nogen Sandsynlighed for, at Skraabjelke-Krabberne have faaet Navnet fra en heel anden Familie.

Det ligger nær at formode, at ikke engang den Familie, som i Vaabnet førte en Tverbjelke, er den oprindelige Ihænder af Krabbe-Navnet, men at dette Navn fra først maa have tilhørt en Familie, hvis Skjoldemærke var en Krabbe. 1350 levede der virkelig ogsaa en «Michael kraby», hvis Sigil viser et Skjold med en Krabbe i¹⁾, men han har trolig været den Sidste eller en af de Sidste af sin Slægt; thi dette Vaaben vides ikke senere at være ført af nogen Mand af Navnet Krabbe. Omtrent samtidig antog Tverbjelke-Slægten dette Navn, 1367 nævnes Michael Niclesson dictus Crabby, hvis Fader 1336 kun kalder sig Nicholaus Michelssen, altsaa uden noget Familienavn, men hvis Søn senere kalder sig Niels Krabbe²⁾. At fornævnte Michael Niclesson har antaget Krabbe-Navnet paa Grund af Slægtskab med den anden «Michael kraby», kan vel ikke bestemmt paavises, men synes dog rimeligt. Ja, man maa endogsaa tro, at Navnet Krabbe er gaaet fra en af disse to

¹⁾ Klevenfeldts Sigil-Saml.: Krabbe.

²⁾ Klevenfeldts Herold og Sigil-Saml.: Krabbe.

Slægter over paa en tredie Familie; thi 1408 levede en Væbner Palne Krabbe i samme Egn, det nordlige Jylland, som de to andre Krabbe-Familier; men han førte i sit Vaaben fem Ruder¹⁾. Her er altsaa en tredie Familie Krabbe, der sagtens har faaet Navnet fra sin mødrene Herkomst, men har bevaret sit fædrene Vaaben. Et noget lignende Vaaben, 3 Ruder, blev dengang ført af en anden nørrejydsk Slægt, Ferke, saa Palle Krabbe har troligviis paa fædrene Side været af denne Familie, som kun af og til førte Ferke-Navnet. Palle Krabbes Slægt kan forfølges gjennem et Aarhundrede, og samtidig med, at den forsvinder, optræde de Krabber med Skraabjelkerne. Fornævnte Palle Krabbe var død før 1454, thi da skjødede hans Sonner Hans og Malte Krabbe af Herpinggaard²⁾ paa deres egne og deres Moder Gye, Palle Krabbes Efterleverskes, Vegne Gods i Nesom Sogn m. M. til Gudum Kloster³⁾. Af disse Sonner nævnes Hans Krabbe til Herpinggaard endnu 1460, da han, Torsdagen efter St. Michels Dag, pantsatte Jep Hauell en Gaard, kaldet Heyrup⁴⁾. Denne Gaard Heyrup⁵⁾ tilhorte faa Aar efter en anden Adelsmand ved Navn Jens Puder, der i Aarene 1464, 1466 og 78 yderligere pantsatte den til samme Jep Hauell⁶⁾. Jens Puder har vistnok faaet Heyrup ved Giftermaal med en Datter af Hans Krabbe, thi dennes Sonner Niels Krabbe og Thomas Krabbe udstedte 1483 fjerde Dag Paaske et fra Herpinggaard dateret Brev, hvorved de tilstode en vis Jes Lassen det Pant, som Las Jull

¹⁾ Klevenfeldts Sigil-Saml.: Krabbe.

²⁾ Trans Sogn, Vandfuld Herred.

³⁾ Ældste Arkiv-Registraturer, III.

⁴⁾ Elline Gøyes Jordebog.

⁵⁾ Herup Gaarde, Dybe Sogn, Vandfuld Herred.

⁶⁾ Elline Gøyes Jordebog.

havde faaet i en Gaard af «Bolde Puderskone»¹⁾, hvis Arvinger Niels og Thomas Krabbe altsaa have været. Fru Bolde har imidlertid havt flere Arvinger, og det er ingen Anden end Christen Krabbe til Damsgaard, Skraabjelke-Krabbernes Stamfader, og hans Sødskende. 1502 Klokke Onsdag undte nemlig «Chrestenn Krabbe aff Damsgaard, hans moder frue Inggjerd og hans syster Jomfrue Kierstine» Nis Jensen, Jes Lassens Søn i Ørskov²⁾, og hans Arvinger deres Deel i den nordligste Gaard i Ørskov, som dem var paakommen af ret Arv efter det gamle Pantebrevs Lydelse, som «Jes Jull»³⁾ fik af Bolde Puders⁴⁾. Da Christen Krabbes Moder Fru Ingjerd udtrykkelig er Medudsteder af dette Brev, maa bemeldte Arv vel være hendes Børn tilfalden gennem hende, men det synes rigtignok, som om hun er Arving efter Jes Jull og ikke efter Bolde Puders. Pantet er dog vist det samme, som Jens Lassen 1483 fik Niels og Thomas Krabbes Stadfæstelse paa, og det bliver da Jens Lassen og hans Søn Nis, der have Ørskov Gaard, i Henhold til et Pantebrev, som Fru Bolde har udstedt til Las eller Jes Jull, og som de senere 1483 og 1502 erhverve Stadfæstelse paa af Fru Boldes forskellige Arvinger. Slægtskabet mellem Fru Bolde Puders og Fru Ingjerd, Christen Krabbes Moder, bestyrkes ogsaa ved, at denne sidste havde en Datter Bolde, som altsaa synes opkaldt efter Bolde Puderskone, og at denne Jomfru Bolde, der maa være bleven myndig efter 1502, siden hun ikke nævnes i det ovenomtalte af hendes Moder og Sødskende udstedte Brev, og hendes Broder vare Arvinger efter Thomas Krabbe af Herpinggaard, sees af, at denne

¹⁾ Elline Gøyes Jordebog.

²⁾ Humlum Sogn, Skodborg Herred?

³⁾ Skal vel være Las Jull (see foran).

⁴⁾ Elline Gøyes Jordebog.

Palle Krabbe, levede 1406, førte i Vaabnet 5 Ruder, ☉ Gye, Enke 1454			
Hans Krabbe til Herpinggaard, 1454, 1460.		Malte Krabbe til Herpinggaard, 1454	
Niels Krabbe, 1483.	Thomas Krabbe til Herpinggaard, 1483, 1490, havde vistnok Døtre, hvis Atkom beholdt Her- pinggaard.	Bolde, ☉ Jens Puder.	Inger, Enke 1502.

Terkel Krabbe, blev ihjelstukken af Søren Munk, ☉ Dorthe Kruse.		Jacob Krabbe til Damsgaard, ☉ ¹⁷ / ₁₁ 1608 Maren Christens- datter Lange, f. 1577, † ⁷ / ₉ 1653.		Kirsten, ☉ ¹ Laurids Krus ² Anders Mogens (Vognsen) til Møg- gaard.	
Iver Krabbe, Kongl. Secretair, for- lehnnet med Han Her- red og Mors Provsti, ☉ Berete Kaas (af Muur- Vaabnet) Iversdatter.		Barbara, † ung.	Edele, ☉ en Borger- mesters Søn.		I. Edele, ☉ Anders Munk, † ²⁶ / ₁₀ , 1674.
Maren, f. 1654, † 1663.	Jacob Krabbe til Strandbjerggaard, førte Skraabjelke- Vaabnet, ☉ ¹ Anna Grøn, ² Clara Marie Rønnow, † 1741.	Christen Krabbe til Urup, † ²⁹ / ₁₀ 1731, ☉ ¹ Kirsten Abildgaard, ² Dorthe Bendixdatter Norby til Urup, f. 1637, † ¹³ / ₂ 1696, ei Børn.		Anne, † 1689.	

¹) Naar hensees til Fru Gyes eget Fornavn og hendes Søns Navn Malte, tør denne Fru maaskee antages at være en Søster til Fru Beritte Maltedatter, som førte Slægten Galskyts Vaaben og

1490 gav Peder Terkelsen (af Slægten Væbner) i Føyelling¹⁾ Fuldmagt at indløse en Gaard hos Ørskov, en øde Gaards Eie hedder Stubben, en Gaards Eie hedder Gjorsum Gaardsted, 2 Gaardes Eie i Bolling Herred i Vorgod Sogn: en Gaards Eie i Trostrup og den anden i Herberg, medens »Christiernn Krabbe og Bolde Hansdatter søskinde» 1506 tilskjødede Niels Clemmentsen²⁾ de 3 Dele i 2 Gaarde i Ørskov, Gjorsum Gaardsted, Trostrup, Steiberg Gaardsted, Degerholm, en Gaard i Gamle Arnborg, Nedre Trostrup i Vorgod Sogn og Eistrup i Hede Sogn³⁾, altsaa tildeels samme Gods, som Thomas Krabbe 1490 eiede. Formodentlig ere altsaa saavel Thomas Krabbe og Niels Krabbe som Fru Bolde og Fru Ingjerd Børn af Hans Krabbe til Herpinggaard. Fru Ingjerd er bleven gift med en vis Hans, der i sit Vaaben førte to Skraabjelker og eiede Damsgaard, Nabo-gaard til Herpinggaard, og deres Afkom er da Slægten Krabbe, som i Vaabnet oprindeligt førte to Skraabjelker, men siden forrige Aarhundredes Begyndelse har ført samme Vaaben som den tredje, mere bekjendte Slægt Krabbe: en Tverbjelke. Denne Vaabenforandring, der tidligere kunde undskyldes med det formodede Slægtskab mellem de to paagjældende Familier, tager sig nu noget forunderlig ud, efterat det har vist sig, at dette Slægtskab ialtfald ikke har existeret i den hidtil antagne Form og overhovedet ikke kan eftervises. Da, som alt omtalt, de eneste Descendenter af Familien med Tverbjelke-Vaabnet ere bosiddende i Sydamerika, er der ganske vist ingen Fare for, at de skulle

¹⁾ Føvling Sogn, Tyrsting Herred.

²⁾ Den bekjendte Landsdommer i Nørre Jylland og Herre til Aunsbjerg med meget mere Gods, som han paa Aagerkarleviis kom i Besiddelse af.

³⁾ Elline Gøyes Jordebog.

gjøre Christen Krabbes nulevende Efterkommere det Vaaben, som disse føre, stridigt; men der er dog saa meget mindre Grund for Christen Krabbes Slægt til at føre et fremmed, dem uvedkommende Vaaben, som Christen Krabbes eget fædrene Vaaben var et godt gammelt Vaabenmærke, noget nær det samme, som førtes af den anseete Slægt Galt.

Da den af Hofman meddelte Stamtavle over de Krabber med Skraabjelke-Vaabnet i flere Retninger er unøiagtig, saa meddeles herved (S. 622—23) en Stamtavle over denne Slægts ældre Led samt de Herpinggaardske Krabber.

Høeg.

Adels-Lexikonnet omtaler flere Familier af dette Navn, af hvilke den under Nr. 1 anførte, hvis Vaaben var en staaende Høg med udbredte Vinger, troligviis er den, som først har brugt Navnet Høeg. Under Nr. 2 omtales en Neechel Høeg, der skal have levet 1461 og i Vaabnet ført en vingeløs Grif, et Skjoldemærke, som ellers blev brugt af Efterkommerne af den bekjendte Drost Laurids Jonsen. Under Nr. 3 og 4 omtales to Familier, der i Vaabnet førte et Svinehoved eller et halvt Sviin. Disse to Familier kunne slaaes sammen til een, og Vaabnet er rettest et halvt Sviin¹⁾. Det er denne Familie, som vore Slægtebøger tillægge Navnet «de gamle Høeg'er», fordi Navnet Høeg, da den uddøde, blev antaget af en Linie af Slægten Banner, der saaledes blev de nye Høeg'er, som førte Bannernes af Sølv og Rødt skraadeelte Skjold. Allerede flere af vore Slægtebøger have imidlertid gjort opmærksom paa, at de gamle Høeg'er oprindelig ikke ere Høeg'er, men af den berømte Hr. Niels Bugges Slægt, og tilføie, at den ældste Hr. Bo Høeg egentlig

¹⁾ Klevenfeldts Sigil-Samling.

Hr. Bo Høeg
til Ørum, 1360, 1377,
☉ Sophie, Hr. Eske Frosts Datter.

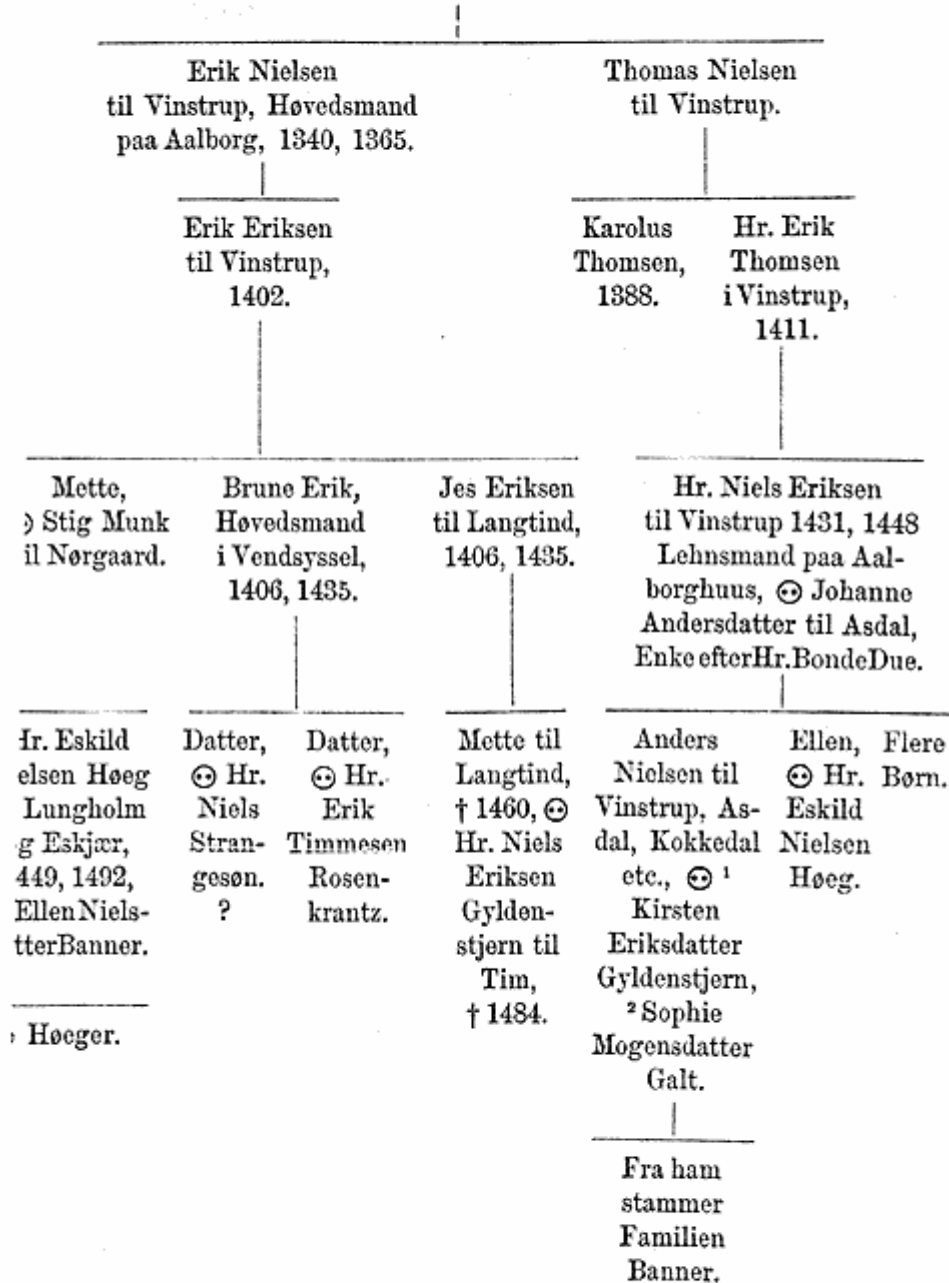
Gunner, 1411, ☉ ¹ Erland Kalf, ² Lave Roed.	Inger, ☉ Mikkel Krabbe.	Christen Høeg, 1421.	Christine, ☉ Ratlow Friis til Nebel, 1429.	Barbara, ☉ Hr. Niels Strange- son.	Hr. Per Høeg til Tanderup, 1396,1421, ☉ Ouse, Enke1442.
---	-------------------------------	----------------------------	--	--	--

Bo Høeg til Tanderup, 1439, 1478, ☉ Begge Eriksdatter Rosen- krantz eller Anne Tornekrands.	Sophie ☉ N til Erik Tanderup. Tan 1406
--	---

Per Høeg, var † 1512, 1472. ☉ Hans Barsebek til Tande- rup, var † 1484.	Karine var † 1512, ☉ Niels Krabbe til Torp og Tanderup.	Christine, 1521, ☉ Niels Krabbe til Tanderup.	Margrethe, 1523, ☉ ¹ Chri- stoffer Lykke til Stadsgaard, ² Erik Timme- sen Rosen- krantz.	Ingeborg, ☉ Vendel- bo Moltke.	Hr. Peder Høeg til Lungholm og Eskjær, 1472, E ☉ Kirsten P Henriksdatter d Rekkenberg. L
--	--	---	---	--------------------------------------	--

Fra dem stam

Hr. Niels Baggesen Banner
 (⊙ Margrethe Aagesdatter Thott).

hed Hr. Bugge Hoeg. Dette Sidste faaer staa hen, men vist er det, at Hr. Niels Bugge førte ganske samme Vaaben, et halvt Sviin, som de gamle Høeg'er, og Slægtskabet mellem de to Familier kan saaledes være troligt nok, om end nogen bestemt Forbindelse mellem dem ikke kan eftervises.

I de Hofmanske Stamtavler berettes, at de gamle Høeg'er uddøde med Hr. Bo Høeg til Tommerup¹⁾, der 1377 var med paa en Herredag i Viborg; men det er urigtigt, thi denne Hr. Bo's Sonneson, Bo Høeg til Tanderup, levede 1478, og af sidstnævnte Bo Hoegs Børn levede en Datter Margrethe endnu 1523, men da var Slægten vistnok paa Mandslinien uddød enten med Bo Høeg selv eller hans Søn Per Høeg. Navnet Høeg var da, som sagt, antaget af en Linie af Slægten Banner, de saakaldte nye Høeg'er. Efter de fleste Angivelser havde nemlig den 1377 levende Hr. Bo Høeg en Datter Sophie, der i Ægteskab med Niels Baggesen Banner havde 4 Sønner, af hvilke den Ældste, Erik Nielsen, blev Stamfader til de Bannere, medens de 3 Yngste, Niels, Peder og Eskild Nielsen, antog deres Moders Navn og bleve Stamfædre til de nye Høeg'er. Det gaaer imidlertid med denne Slægteforbindelse mellem de Høeg'er og Bannere som med den mellem de Tverbjelke- og Skraabjelke-Krabber: man har ikke taget Tidsfølgen iagt, thi medens den ældste Broder Erik Nielsen angives at have levet i Midten af det 14de Aarhundrede, saa nævnes Eskild Nielsen endnu 1492, og disse to kunne altsaa umulig være Brødre. Det er da ogsaa allerede paavist²⁾, at Eskild Nielsen Høeg og hans to Brødre, som med ham antog Navnet Høeg, neppe ere Børn af Niels Baggesen Banner, men langt snarere af den

¹⁾ Skal vel være Tanderup, Bedsted Sogn, Hassing Herred.

²⁾ K. Barner: Familien Rosenkrantz' Historie, p. 96.

Niels Eriksen Banner, som 1406 levede i Ægteskab med Sophie, Per Høegs Datter af Tanderup, men denne Niels Eriksen kan ikke være den samme Niels Eriksen, som senere ægtede Fru Johanne Andersdatter (Sappi?)¹⁾, thi Eskild Nielsen, der jo var en Søn af Niels Eriksen og Fru Sophie Høeg, var gift med Ellen Nielsdatter, Datter af Niels Eriksen og Fru Johanne Andersdatter (Sappi?), og hun kan følgelig ikke have været hans Halvsøster. Der maa altsaa samtidig have levet to Niels Eriksen'er af Slægten Banner, og medens Sophie Høegs Ægtefælle Niels Eriksen og hans Brødre, Brune Erik og Jes Eriksen, ere Børn af den Erik Eriksen, som 1402 skrives til Vinstrup, turde den Niels Eriksen, som var gift med Fru Johanne Andersdatter, snarere være en Søn af den Hr. Erik Thomsen, som 1409—1411 eiede Vinstrup²⁾ eller vel rettere Part i samme. Erik Eriksen og Erik Thomsen, som saaledes begge eiede Vinstrup, maa vistnok have været nære Slægtninge, maaskee Sødskendebørn, og Stamtavlen over Forbindelsen mellem de tre Slægter, de gamle Høeg'er, de Bannere og de nye Høeg'er, turde da være saaledes, som paa omstaaende Stamtavle angivet.

Kaas.

Det er kun meget faa danske Familier, der have fulgt deres sydlige Naboers, den holstenske Adels, Exempel og have antaget Navn efter deres Sædegaarde. Slægterne Skovgaard, Dresselberg og Urup have faaet deres Navn paa denne Maade, men det skeete først ved Aar 1500; derimod havde den gamle Herregaard Kaas³⁾ ved Liimfjorden allerede to Aarhundreder tidligere givet Navn til sine Eiermænd, en

¹⁾ hvilket nævnte Forfatter antager.

²⁾ Elline Gøyes Jordebog. Ældste Ark.-Reg. IV, 115.

³⁾ Lime Sogn, Rødding Herred.

gammel dansk Adelslægt, der i sit Vaaben førte en Sparre og synes at have samme Herkomst som de Familier i Jylland, Spend og Munk, som førte et lignende Vaaben. Navnet Kaas beholdt Familien, men Gaarden kom allerede i Midten af det femtende Aarhundrede ved Giftermaal til en anden Slægt, som mærkelig nok ogsaa senere skulde antage Navnet Kaas. Den Mand af denne Slægt, som først eiede Kaasgaard, hed Thomas Jensen og skrives 1459 til Kaas; at han har faaet den ved Giftermaal, fremgaaer af, at han 1459 havde Trætte om Arv paa sin Hustrus Vegne med Bertel Kaas til Nørgaard, som var af de Sparre-Kaaser, og trolig en Broder til Thomas Jensens Hustru; men derimod har samme Giftermaal ikke givet Anledning til, at Thomas Jensens Efterkommere senere antog Navnet Kaas. Der har nemlig af dette Ægteskab neppe været flere Børn end en Datter, som arvede Kaas og bragte den ved sit Giftermaal med Christen Hvas til hans Familie¹⁾. Denne Datter saavel som Thomas Jensens Giftermaal med en Jomfru af de Sparre-Kaas'er forbigaaes heelt paa vore Stamtavler, der i det hele taget kun give urigtige Meddelelser om Thomas Jensens Herkomst. Han førte i sit Vaaben en tretindet Muur ligesom Familierne Daa, Reventlow og Galskyt. Da kun de to sidstnævnte Familier have været bosiddende i Jylland i ældre Tid, er det fortrinsvis fra dem, at man har villet udlede Thomas Jensens Herkomst. Det er ogsaa meget sandsynligt, at Thomas Jensen hørte til Familien Galskyt, en ægte jydsk Slægt, som da var bosiddende i Egnen omkring Kaasgaard, og i hvilken Navnet Thomas jevnlig forekommer. Den af Hofman angivne Forbindelse mellem Thomas Jensen og Galskyt-Slægten:

¹⁾ Jeg skylder Hr. Justitsraad F. Hvass denne Meddelelse.

Jens Pedersen Galskyt af Boller, ⊕ Maren Jensdatter Munk,
som kaldes Roed.

Thomas Jensen af Korthave, ⊕ Johanne Jensdatter Vognsen.

Jens Thomsen, som kaldes Kaas, ⊕ Elline Staverskov.

Thomas Jensen.

er imidlertid ganske urigtig. Jens Pedersen til Boller er nemlig ikke en Galskyt, men en Vognsen, og han og hans Frue ere ikke Forældre til Thomas Jensen til Korthave, men til dennes Frue, Johanne Jensdatter Vognsen. Thomas Jensen til Korthave er vel af Familien Galskyt, men da hans Levetid¹⁾ ganske falder sammen med Thomas Jensens til Kaas, kan han ikke være Farfader til denne. Jens Thomsen, som kaldes Kaas, gift med Fru Elline Staverskov, er ganske ubekjendt; paa Klevenfeldts Stamtavle er vel opført en Søn af vor Thomas Jensen til Kaas ved Navn Jens Thomsen, hvis Enke, Fru Ellen, skal have levet 1523; men Klevenfeldt har vistnok her ladet sig vildlede af Hvitfelds Krønike, der (pag. 1184) urigtig kalder Thomas Jensens Søn Mogens Thomsen for Jens Thomsen. Thomas Jensen til Kaas var derimod en Søn af lange Jens, eller, som han egentlig hed, Jens Ovesen i «Groælot»²⁾, og Fru Gjertrud

¹⁾ Will Galskyt, Søn af Thomas Jensen til Korthave, levede 1532.

²⁾ Ogsaa denne Notits skylder jeg Hr. Justitsraad Hvass. Fornævnte Jens Ovesen var sikkert Broder til Hr. Ove Ovesen af Silkeborg, som oftere nævnes i Ældste Arkiv-Registraturer, hvor han paa Grund af sit Vaaben, den tretindede Muur, henregnes til Familien Daa. Hr. Ove Ovesen tillægges Navnet lange Hr. Ove ligesom Jens Ovesen almindelig kaldes lange Jens. Han var gift første Gang med Else Jensdatter Udson, anden Gang med Fru Thore Muus, Enke efter Hr. Laurids Hvas. Af 1ste Ægteskab var en Datter, som døde ung.

Svendsdatter Udson, der siden ægtede Hr. Niels Munk til Bruusgaard. Efter sin første Frues Død har Thomas Jensen giftet sig igjen, og det er dette Ægteskab, som Stamtavlerne kjende. Hans anden Frue, Kirsten Glob, har vistnok ogsaa bragt Thomas Jensen en Gaard i Medgift, nemlig Damsgaard¹⁾. Denne Gaard eiedes 1435 af en Adelsmand, Mogens Pedersen, fra hvem Fru Kirsten Glob allerede hos Hofman angives at stamme, men rigtignok gjennem hele tre Generationer, medens Sandheden snarere er, at hun er hans Datter. Mogens Pedersen, der endnu levede 1452²⁾, førte nemlig det samme Vaaben som Familien Glob, en Orn med udslagne Vinger, og da denne Familie først antog Navnet Glob i Slutningen af det femtende eller Begyndelsen af det sextende Aarhundrede, har Mogens Pedersen altsaa rimeligviis været en Glob og Fader til Thomas Jensens Frue, Kirsten Glob. Hendes Søn, Mogens Thomsen, er da opkaldt efter sin Morfader. Thomas Jensen har dog ikke eiet hele Damsgaard, men kun en Part deri, Resten tilhørte en anden Datter af Mogens Pedersen ved Navn Maren, som var gift med Ove Ovesen³⁾, der 1467 skrives til Damsgaard. Dette Ægtepar havde dog vist neppe Børn, og Thomas Jensens Søn af andet Ægteskab, Mogens Thomsen, blev saaledes Eneeier af Damsgaard, hvorimod han ikke fik Kaas, der var tilfaldet hans Halvsøster efter hendes Moder. Gik end Mogens Thomsen saaledes glip af Kaasgaard, saa sørgede han dog for at knytte Navnet Kaas til sin Slægt, idet han ægtede Gjertrud Kaas, en nær Slægtning af hans Faders

¹⁾ Outrup Sogn, Sønder Herred paa Mors, ikke at forveksle med Krabbernes Damsgaard i Ferring Sogn, Vandfald Herred.

²⁾ Ældste Arkiv-Reg. III.

³⁾ Efter Navnet at domme har denne Ove Ovesen vistnok været en nær Slægtning af Thomas Jensen.

første Frue, og med hende havde han en Søn, der blev kaldet Erik Kaas, vistnok efter Fru Gjertruds Broder, Biskop Erik Kaas i Viborg. Denne Erik Kaas er Stamfader for de efter deres Vaaben saakaldte Muur-Kaas'er. Mogens Thomsen havde imidlertid flere Børn, som ikke antog Navnet Kaas, og man maa derfor formode, at disse Børn kun ere Halvsødskende til Erik Kaas, uagtet Stamtavlerne ikke tillægge Mogens Thomsen nogen anden Frue end Fru Gjertrud Kaas. Mogens Thomsens Enke kaldes ogsaa bestandig Fru Ellen og ikke Gjertrud; hun nævnes flere Gange, bl. A. hos Hvitfeld, der beretter, hvorledes Christian II lod Mogens Thomsens og hans Enkes Gods confiskere, efterat han havde ladet Mogens' Liig optage af Graven og klynge op i en Galge, fordi han havde været en stor Bondeplager, men at Enken Fru Ellen senere af Kong Frederik I fik Opreisning herfor. Hvitfeld kalder urigtig Manden for Jens Thomsen, men Enkens Navn er rigtig Ellen og ikke Gjertrud, som det sees af Domsacterne i denne Sag. Mogens Thomsen har altsaa efter Fru Gjertrud Kaas' Død ægtet en Fru Ellen, som ikke omtales i Stamtavlerne. For at faa Oplysning om hendes Slægt, maa man beskæftige sig med hendes Børn. De vare en Søn Niels Mogensen, en Datter, som var i Kloster, endnu en Datter¹⁾ samt endelig en Datter Kirsten, gift med Frands Iversen Dyre, der ved hende blev Eier af Damsgaard. Denne Fru Kirsten skal efter Stamtavlerne være en Datter af Fru Gjertrud Kaas; men at dette ikke forholder sig rigtig, sees af Ahnevaabnerne paa

¹⁾ Disse 3 Børn findes ikke paa den Hofmanske Stamtavle. Den ene Datter turde være den Fru Margrethe Mogensdatter, som var gift med Rasmus Clemmetsen, Søn af den bekjendte Landsdommer Niels Clemmetsen til Aunsbjerg; denne Fru Margrethe havde nemlig en Broder ved Navn Niels Mogensen (Fr. I Registrant p. 425).

Liigstenen over Fru Kirsten og hendes Huusbond i Tapdrup Kirke ved Viborg¹⁾. Disse Ahnevaabner ere 1) Fru Kirstens fædrene Vaaben med Muurtinden, 2) Skaktavl-Friis, 3) Glob (med Ørnen i Skjoldet), 4) Banner, 5) Udsøn, 6) Pant, 7) Glob (med Søbladene) eller Sehested, 8) Vind. Fru Kirstens Moder kan altsaa ikke have været Fru Gjertrud af de Sparre-Kaas'er, da disses Vaaben slet ikke findes i hendes Ahnetavle. Derimod er hendes Moder efter Ahnevaabnerne en Datter af Peder Friis til Irup og Fru Kirsten Banner, og dette maa altsaa være Mogens Thomsens Enke, Fru Ellens Forældre. Rigtigheden heraf bestyrkes ogsaa ved, at Niels Friis, Jep Friis (begge Sønner af Peder Friis til Irup) og Mogens Thomsen 1518 pantsætte al deres Arvedeel efter Provst Will (Broder til Peder Friis) i Holm og Holm Gods til Kong Christian II²⁾, og ved, at Jep Friis til Skive og Rigscontsler Jørgen Qvitzou 1552 omtales at være de rette Eftermaalsmænd efter Niels Mogensen, der var bleven ihjel-slagen i Nyborg³⁾. Jep Friis var Niels Mogensens Morbroder⁴⁾.

Forbindelsen mellem de to Slægter af Navnet Kaas

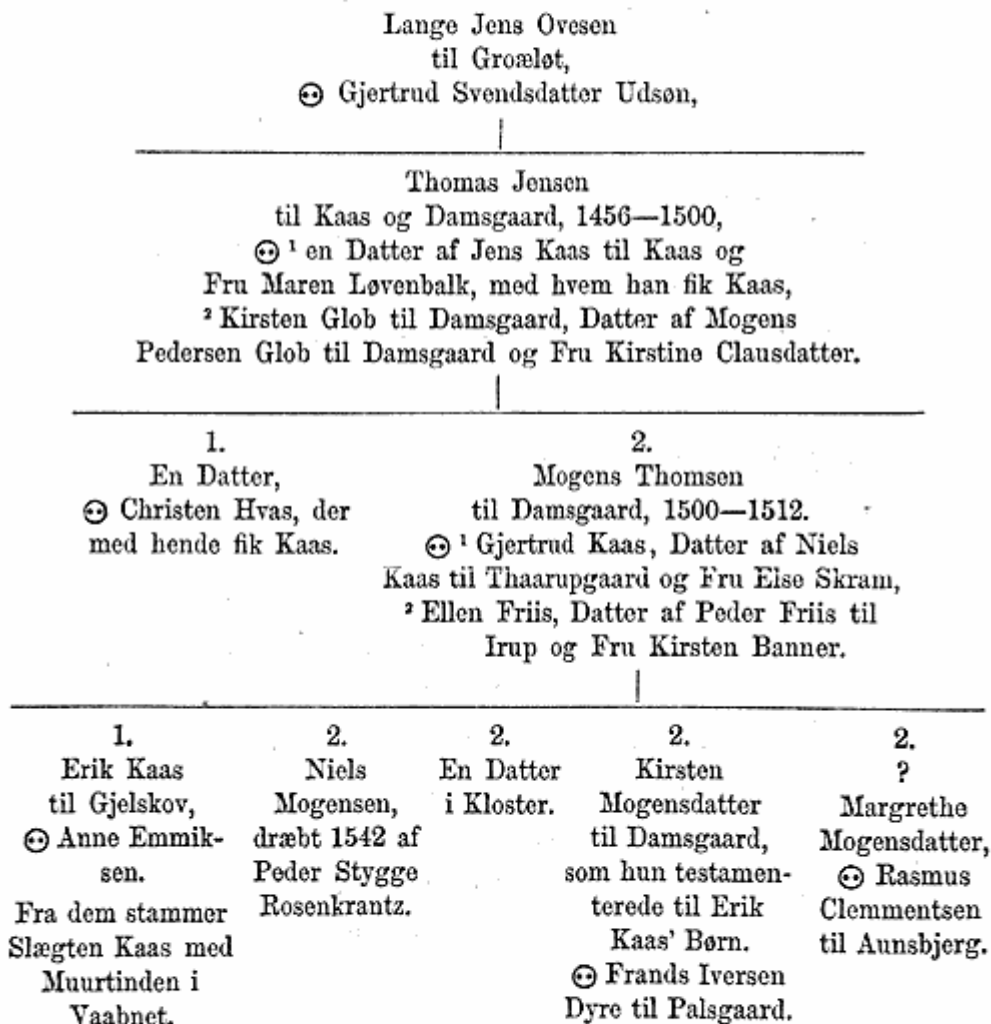
¹⁾ Efter D. Atl. ligge de ikke begravne her, men i Outrup Kirke paa Mors, Sogne Kirke til Damsgaard. Frands Dyre ligger maaskee i Tapdrup, og Fru Kirsten, der har ladet Liigstenen der opsætte, — den har ialtfald kun Angivelse af Mandens Dødsaar, — er senere død paa Damsgaard og da ikke henført til Tapdrup, men begravet i Damsgaards Sognekirke. Frands Dyre har eiet en Gaard Dyresholm, som maaskee er den i Tapdrup Sogn liggende Skovsgaard.

²⁾ Ældste Ark.-Reg. IV, 55.

³⁾ See Kolderup Rosenvinge: Gl. danske Domme I, 172 etc.

⁴⁾ Hvorledes Jørgen Qvitzou er beslægtet med Niels Mogensen, kan ikke sees. Maaskee har denne været gift med en Qvitzou, skjønt et saadant Ægteskab ikke kjendes. Snurrig nok har Niels Mogensen, ligesom sin Halvbroder, Erik Kaas, havt en Bisp til Morbroder, efter hvem han er opkaldt, nemlig Niels Friis, Bisp i Viborg.

turde nu være temmelig klar, og alle lignende Gisninger om de Muur-Kaas'ers Herkomst, som den af Hofman bl. A. opstillede, at de skulde stamme fra en illegitim Forbindelse mellem Bisp Erik Kaas og en Jomfru af de Reventlow'er og altsaa tvertimod det Sædvanlige have antaget det fædrene Navn men det mødrene Vaaben, — ere forhaabentlig for stedse skrinlagte. Stamtavlen over de Muur-Kaas'ers første Led bliver:

Det er et Spørgsmaal, om det vil kunne lykkes at føre denne Slægt længere tilbage og navnlig paavise dens Forbindelse med Slægten Galskyt, thi denne sidste Families Stamtavle er temmelig ukjendt. Hensigten med disse Linier har imidlertid kun været at oplyse Slægtskabet mellem de Sparre-Kaas'er og de Muur-Kaas'er og den derved bevirkede Overførelse af Navnet Kaas.

Det skal endnu kun bemærkes, at der i det fjortende Aarhundredes sidste Halvdeel levede en Hr. Christiern Kaas, Ridder, i Nørre Jylland, hvor han eiede Hessel¹⁾, men han synes ikke at have været af nogen af de her omtalte Slægter, eftersom han i sit Vaaben førte først eet og senere tre Løvehoveder; derimod er det nok muligt, at han ligesom senere de Muur-Kaas'er kan have været beslægtet med Sparre-Kaas'erne paa mødrene Side og taget Navn efter dem, thi disse havde da allerede mindst i to Menneskealdere boet paa Kaas.

Vor Adelshistorie frembyder adskillige lignende Tilfælde²⁾, som det vilde føre for vidt at opholde os længe ved, hvor fristende det end kunde være for Genealogen. Jeg skal her blot nævne, at Anders Josephsen Bjelkes Børn optog Navnet Falster efter deres Moder, der vistnok var en Datter af Jørgen Falster i Virket³⁾, men beholdt deres fædrene Vaaben: to Bjelker; at Vincentz Iversen Dyres Børn antog deres Moders, Fru Kirsten Lunges, Navn, men beholdt Dyrernes 2 Vesselhorn i Vaabnet, medens en anden Linie af samme Slægt alt tidligere havde antaget Navnet Skeel⁴⁾. Jens Povelsøn Grib, som 1490 var Lehnsmand paa Borreby,

¹⁾ Aalsø Sogn, Sønder Herred.

²⁾ cfr. K. Barner: Fam. Rosenkrantz Historie, p. 13, 14.

³⁾ Falkerslev Sogn, Sønder Herred paa Falster.

⁴⁾ see V. S. Skeel, Optegnelser om Familien Skeel.

førte i sit Vaaben en Ibskal og synes altsaa at have været af Familien Jernskjeg; men han havde antaget Grib-Navnet efter sin Farmoder, Fru Bodil Gribsdatter, der i Vaabnet førte en Grib. Malte Iversen Langes Børn antog deres Moders Navn Munk, og saaledes opkom den bekjendte Slægt Munk med 3 Roser i Vaabnet. Erik Christiensen Fasti og hans Frue Johanne Skram kaldte deres Søn Peder Skram efter Fru Johannes Fader, og fra ham stammer den Familie Skram, som i sit Vaaben førte en Stihage. De tre Familier af Navnet Skinkel ere ogsaa ved Giftermaal forbundne, og Navnet har sikkert oprindeligt kun været ført af den holsteenske Familie, som førte Sehested'ernes Vaaben, men havde taget Navnet Skinkel efter et Stednavn. Navnet Pape eller Pæp blev i Slutningen af det 15de Aarhundrede ført af en skaansk Familie, der paa Spindesiden stammede fra den gamle Slægt af dette Navn, som i Vaabnet førte 3 Hjerter, og Navnet Pors blev i Jylland antaget af en Linie af Slægten Skadeland, som først synes at være uddød i Midten af forrige Aarhundrede. Lignende Navneoptagelser kunne spores i Familierne Galt, Glob, Halvegge, Lykke, Kabel o. s. v. Navnet Kabel tillægges af Genealogerne Fru Anne Nielsdatter, Hr. Tyge Lunges Frue, som i Vaabnet førte en Skraabjelke, og Adels-Lexikon har som Følge heraf optaget flere Familier Kabel¹⁾, af hvilke en tillægges nævnte Skjoldemærke. Det er imidlertid kun halvveis rigtigt, thi hverken Fru Anne selv eller hendes Fader, Hr. Niels Lauridsen til Tostrup, vides at have ført Slægtenavn, men hendes Moder var en Datter af Hr. Henning Kabel, og det er vistnok den eneste Grund, hvorfor Navnet Kabel er bleven tillagt Fru Anne.

¹⁾ De to af de der omtalte Familier Kabel ere dog neppe selvstændige Slægter.

Til Slutning skal endnu kun omtales en anden Navneforandring, som synes foregaaet i Familien Falk. Denne Slægt har sikkert Navn efter den Fugl, som er Slægtens Hjelmtegn, men som nok ikke altid har været af saa ædel en Race. I den gamle Registrant over Vallø'ske Breve i Geheime-Arkivet nævnes nemlig en Hr. Eskild Krage som Eier af Vallø, der senere tilhørte Hr. Bo Falk, dennes Søn Hr. Eskild Falk o. s. v. Nævnte Hr. Eskild Krage er sikkert Fader til Hr. Bo Falk, thi endnu 1376 blev Navnet Krage brugt af en af Slægten Falk, idet en Petrus Krage da har forsegleet med Falkernes Skjoldemærke: et ved et Gaffelsnit tredelt Skjold. Om det er efter Overenskomst med den gamle sjællandske Slægt Krag, som i Vaabnet førte en Krage paa en Green, eller alene af honnet Ambition, at Falk'erne have forandret Navn, er ikke godt at sige.